

Ur *Kontrarevolution* (red D. Horowitz)

Revolution och intervention i Vietnam

Richard Morrock

I

De sju decennierna av franskt kolonialvälde i Vietnam (1884-1954) saknade inte alls exempel på folkligt motstånd mot de främmande herrarna. Den franska regimen i Indokina kännetecknades av rasism och brutalitet. Den var också hopplöst efterbliven vad beträffar ekonomisk och social politik och undervisningsväsende. Dessutom var utsugningen av inhemska arbetare och bönder synnerligen grym.(5, 31) Det var därför knappast förvånande, att knappast något år gick utan att vietnameserna gjorde något försök att återvinna sitt nationella oberoende.

Men den moderna revolutionära nationalismen – i motsats till den traditionella nationalismen, som strävade efter oberoende under den sittande dynastins ledning – blev en kraft att räkna med i Vietnam först under perioden 1929-30, när den fick ett uppsving på grund av den världsomfattande depressionen. Ett parti känt som Quoc Dan Dang, Vietnamesiska nationalistpartiet, hade bildats några år tidigare i Kanton, Kina. I februari 1930 iscensatte Quoc Dan Dang tillsammans med upproriska vietnamesiska trupper i den franska kolonialarmén en revolt i Tonkin (norra Vietnam). Revolten slogs ned av fransmännen, som krossade eller tvingade i landsflykt hela ledningen för Quoc Dan Dang.(23)

Den misslyckade resningen hade sammanfallit med tillkomsten av det vietnamesiska kommunistpartiet (senare kallat det Indokinesiska kommunistpartiet och ännu senare Lao Dong, Arbetarpartiet), som bildades i Kanton av Ho Chi Minh, en erfaren revolutionär organisatör som tillbringat många år i exil från sitt hemland. Detta nya kommunistparti var ytterst effektivt i Vietnam, särskilt bland bönderna och de jordlösa lantarbetarna. Under sommaren 1930 organiserade kommunisterna en bonderesning i provinserna Ha Tinh och Nghe An i vad som nu är den sydliga delen av Nordvietnam. Revolutionära sovjeter bildades, vapen distribuerades bland bönderna, och de stora jordägarnas egendomar delades upp. Fransmännen krossade denna revolt på några få veckor, men den visade sig vara det första slaget i en lång och blodig kamp.

I tio års tid befann sig de vietnamesiska kommunisterna relativt i skymundan, även om trotskisterna skaffade sig starkt stöd, särskilt bland Saigons arbetare. Huruvida trotskisterna hade lika mycket stöd på andra ställen i Vietnam är svårt att få klarhet i, eftersom fransmännen endast tillät val i Kochinkina, den sydligaste av Vietnams tre regioner – och inte heller i Kochinkina var majoriteten av befolkningen röstberättigad. Hursomhelst fick trotskisterna en överväldigande majoritet av rösterna i valet 1939. Deras kritik av de ”stalinistiska” kommunisterna baserades på antagandet, att proletariatet snarare än bönderna måste leda revolutionen i Vietnam. Några av deras teoretiker anklagade Mao Tse-tung för att upprätta bondesovjeter i Kina med motiveringen att detta var en ultravänsterstrategi.(32) Men trotskisterna, som plågades av inre splittring och insisterade på att revolutionen skulle ledas av en klass som ännu inte blivit fullt utvecklad i Vietnam, förlorade snabbt terräng till förmån för kommunistpartiet, så snart förändrade villkor åter gjorde det möjligt att tänka på revolution.

Detta inträffade 1940, när japanerna ockuperade franska Indokina. I motsats till vad fallet var i de andra sydöstasiatiska kolonialområdena, mötte japanerna föga motstånd från de etablerade myndigheterna i Indokina. Samarbetet mellan Vichy-regimen och tyskarna fann sin motsvarighet i Asien i samarbetet mellan de franska kolonialisterna och japanerna. Under det första året av den japaniska ockupationen slog fransmännen med stor hårdhet ned två vietna-

mesiska resningar – en (i Tonkin) ledd av högnationalister, en annan (i Mekongdeltat) ledd av kommunisterna.(17)

Med ett stadsproletariat som var alltför svagt och stod alltför nära sitt bondeursprung för att kunna leda motståndskampen och med bönderna själva nedtyngda under de vietnamesiska jordägarnas, de franska kolonialherrarnas och de japanska erövrarnas tredubbla ok, stod det klart att motståndet måste ledas av en bred front. Denna måste förena alla patriotiska vietnameser oavsett klasstillhörighet men ändå vara i stånd att appellera till samhällets mest förtryckta medlemmar, som hade mest att vinna på en revolution. Kommunistpartiet insåg detta behov och skapade i maj 1941 Viet Nam Doc Lap Dong Minh, Vietnamesiska självständighetsförbundet. Förutom kommunistpartiet var Demokratiska partiet och Radikala socialistpartiet representerat i en enhetsfront, som helt kort gick under namnet Viet Minh. Demokratiska partiet representerade småbourgeoisien och Radikala socialisterna de intellektuella. Vad som hade skapats var ett ”block av tre klasser” jämförbart med Mao Tse-tungs ”block av fyra klasser” (arbetare, bönder, småbourgeoisie och nationell bourgeoisie), men utan den nationella bourgeoisien, som ju inte existerade i Vietnam. Inom ramen för Viet Minh bibehöll kommunistpartiet sin identitet och sitt distinkt marxist-leninistiska program.

I slutet av 1944 började Viet Minh organisera väpnade guerillaförband i Tonkin. Denna guerilla fick stöd av den amerikanska organisationen Strategic Services, som hade en bas i Sydchina. Guerillarörelsens snabba tillväxt underlättades av att alliansen mellan japanerna och fransmännen upplöstes. I mars 1945, när man fruktade att fransmännen skulle byta sida, satte japanerna dem i koncentrationsläger och förklarade Vietnam ”oberoende”. Viet Minh drog fördel av denna kupp och utsträckte sin verksamhet till centrala och södra Vietnam, där revolutionära baser upprättades, som aldrig oskadliggjordes ens när Ngo Dinh Diems makt nådde sin höjdpunkt.(36)

När Japan kapitulerade fem månader senare, ockuperade dess trupper fortfarande f.d. franska Indokina. När de japanska styrkorna återvände till sina kaserner, överlämnade de makten åt Viet Minh, som vid denna tidpunkt var den enda återstående maktfaktorn i landet och fortfarande åtnjöt de västallierades stöd. Demokratiska Republiken Vietnam upprättades i augusti 1945 i Hanoi med folkets entusiastiska stöd.

Den 14 september 1945 kommenterade Times i London den politiska situationen i Vietnam och förklarade för sina läsare: ”Det förefaller endast finnas två faktorer att räkna med för ögonblicket, Viet Minh och kommunisterna. Viet Minh som är den starkare är speciellt aktivt i norr.”(23)

Efter 1945 undergick den amerikanska politiken i Östasien en förändring. Medan USA under kriget hade varit villigt att samarbeta med kommunistledda motståndsrörelser i Asien, vände sig efterkrigstidens amerikanska politik direkt mot kommunismen och höll sig inte för god att göra gemensam sak med kolonialister eller ens med japanska kollaboratörer i kampen mot nationella befrielseörelser ledda eller understödda av kommunister. Britterna å sin sida var fullt konsekventa i sitt stöd för kolonialismen. Omedelbart efter den japanska kapitulationen landsteg en brittisk division i Saigon under förevändning att avvärja japanerna. De hälsades som bundsförvanter och befriare av vietnameserna och Viet Minh. Men i stället för att avvärja japanerna lät britterna dem behålla sina vapen och använde de japanska trupperna i säkerhetstjänst. Samtidigt befriades talrika franska soldater och främlingslegionärer, som återfick sina vapen. I slutet av september 1945 anföll dessa trupper vietnameserna i Saigon, bedrev massaker och drev ut Viet Minh-myndigheterna ur Saigon.(27)

I januari 1946 höll Viet Minh landsomfattande val (i södra Vietnams ockuperade områden hölls dessa val i hemlighet). Landets nordliga två tredjedelar hade redan ockuperats av kinesiska nationalisttrupper, som förde med sig kadrer ur Quoc Dan Dang och andra

nationalistiska organisationer. Fastän kineserna inte använde militärt våld mot Viet Minh-myndigheterna, uppmuntrade de dessa rivaliserande nationalistfraktioner och hjälpte dem att överta kontrollen i flera nordliga vietnamesiska distrikt. När Viet Minh utlyste val, utlovade man ett visst antal platser i nationalförsamlingen åt dessa nationalistiska grupper. Valet fick därför karaktären av en folkomröstning. Även en amerikansk källa erkänner att: ”[...] den nationalförsamling som valet ledde till var en ganska representativ församling.”(32) Till och med fransmännen insåg att självständighetsstyrkorna i Vietnam åtnjöt ett brett folkligt stöd. I mars 1946 erkände Frankrike Demokratiska Republiken Vietnam som hela Vietnams legitima regering. I den överenskommelse som undertecknades av Ho Chi Minh och Indokinas viceguvernör, Jean Sainteny, deklarerade Frankrike att det ”erkänner Republiken Vietnam som en fri stat med egen regering och eget parlament, egen armé och egna finanser.(20) Vietnam samtyckte till att bli medlem av den kortlivade Franska unionen, och franska trupper tilläts avlösa de kinesiska nationalisterna i Hanoi och Haiphong.

Några av Viet Minhs kritiker hävdar att Ho Chi Minh kunde ha uppnått ett ännu större oberoende av Frankrike 1946, än han i själva verket nöjde sig med. Detta argument förbiser det faktum att hade Viet Minh inte accepterat det franska anbudet (vars främsta nackdel var att franska trupper skulle tillåtas stanna kvar), kunde fransmännen ha ingått samma avtal med någon av de övriga nationalistgrupperna. Viet Minhs Folkarmé hade ännu inte existerat i två år och befann sig inte i en ställning, som skulle gjort det möjligt för den att samtidigt kämpa mot både fransmännen och de Viet Minh-fientliga nationalisterna. Ändå är det sant att Viet Minh knöt alldeles för stora förhoppningar till det inflytande, som franska kommunistpartiet kunde eller ville utöva över den franska regeringen för att få till stånd en acceptabel politik i Indokina. Det var ett förstäligt om än beklagligt misstag.

Viet Minh drog fördel av den respit man uppnått genom marsöverenskommelsen för att eliminera flera politiska grupper, som med säkerhet skulle ha berett dem svårigheter senare. I norr gällde detta Quoc Dan Dang och vissa andra nationalistpartier. I söder var det framför allt fråga om trotskisterna och Hoa Hao. Av dessa bjöd endast de senare allvarligt motstånd.

Kochinkina hade länge skilt sig från det övriga Vietnam genom existensen av de religiösa rörelserna Hoa Hao och Cao Dai – den förra en reformerad buddhistsekt och den senare en eklektisk kombination av konfucianism, buddhism och romersk katolicism. Anhängarna av dessa religioner uppgår förmodligen till inte fullt en miljon för närvarande, men av historiska skäl har dessa båda kulter haft ett inflytande, som inte stått i proportion till anhängarnas antal. Cao Dai är koncentrerad till provinsen Tay Ninh rakt norr om Saigon, medan Hoa Hao har sin bas i provinserna An Giang och Kien Phong längs Bassacflodens övre lopp. Båda områdena gränsar till Kambodja och båda ligger längs viktiga handelsrutter. En stor del av handeln mellan de kochinkinesiska hamnarna och Kambodja låg i händerna på dessa religiösa grupper, och medlemmarna av Hoa Hao har fortfarande monopol på handeln mellan de regeringskontrollerade och de FNL-kontrollerade zonerna i Sydvietnam.(22)

Hoa Hao i synnerhet opponerade sig kraftigt mot Viet Minh, eftersom deras rörelse som ursprungligen baserats på hantverkare och handelsmän senare kommit under de stora jordägarnas inflytande. Under den japanska ockupationen organiserade bägge dessa religiösa grupper egna väpnade styrkor, vars medlemmar avlönades av japanerna. Efter andra världskriget övertog fransmännen överinseendet över dessa militära organisationer.

Medan Viet Minh bekämpade Hoa Hao, konspirerade fransmännen för att störta Ho Chi Minhs regering och återupprätta kolonialstyret. De skar av ristillförseln från Kochinkina till norra Vietnam och orsakade därmed en hungersnöd. Viet Minh upphävde skatterna i Tonkin som en nödgått, och den vietnamesiska regeringen blev hänvisad till tullinkomster för att klara sina finanser. Fransmännen krävde då rätt att kontrollera tullen i hamnstaden Haiphong.

Vietnameserna motsatte sig detta krav, och fransmännen hämnades genom att bombardera de vietnamesiska kvarteren i Haiphong och dödade tusentals civilpersoner.

Detta blodbad utgjorde början på det franska kriget i Indokina. 1954 var ungefär en halv miljon soldater inblandade på vardera sidan i konflikten. De som kämpade för Viet Minh var vietnamesiska bönder, arbetare och intellektuella plus ett mindre antal laotianer och kambodjaner, som förde kampen in i sina egna hemländer. På den franska sidan stred trupper från det franska moderlandet, från Nordafrika och Västafrika. Där fanns också indokinesiska trupper som i allmänhet kämpade med en sällsynt brist på entusiasm, åtminstone om man får tro den franske generalen Navarre.(23) Det fanns också soldater från Främlingslegionen, som stred på Frankrikes sida, många av dem tidigare tyska nazister och italienska fascister. Deras uppförande var knappast ägnat att vinna de indokinesiska folken för den franska saken.

1947 uppsökte fransmännen – möjligen på amerikansk inrådan – ex-kejsaren Bao Dai, som levde i Hongkong på en pension från Viet Minh. Bao Dai hade på trettitalet tjänstgjort som fransk marionettregent under fransmännen, och hans förste inrikesminister hade varit Ngo Dinh Diem. Senare hade han tjänat japanerna och slutligen frivilligt abdikerat, när Viet Minh kom till makten. Efter ett kort samarbete med Viet Minh drog han sig tillbaka från det offentliga livet. Fransmännen förde honom tillbaka till Vietnam för att leda en marionettregering, som försåg Frankrikes kolonialistiska företag med ett legitimitetens fikonlöv.

Den enda betydelsefulla grupp som övergav kampen för självständighet under det franska kriget i Indokina var den katolska minoriteten i Tonkin. Franska missionärer hade under årens lopp omvänt omkring tio procent av vietnameserna till katolicismen. I Tonkin levde dessa konvertiter i egna byar under sina prästers politiska kontroll (de stora jordägarna var mycket få utanför Mekongdeltat). Prästerna i sin tur följde sina biskopars och ärkebiskopars råd, av vilka många var fransmän, spanjorer och irländare. Som fanatisk motståndare till kommunismen lyckades den katolska hierarkin i Vietnam få de katolska bönderna att acceptera Bao Dai i stället för Ho Chi Minh.(22)

Men majoriteten av den vietnamesiska befolkningen skänkte Viet Minh sitt entusiastiska stöd. En del av detta stöd berodde på den progressiva socialpolitik som fördes i de befriade områdena under Viet Minhs kontroll. Viet Minh bedrev till exempel en kampanj mot analfabetismen, som i själva verket tilltagit under det franska kolonialväldet. Viet Minh var också anhängare av autonomi för de etniska minoriteter som uppgick till två och en halv till tre miljoner och företrädesvis levde i Tonkinbergen. Viet Minh hade sitt högkvarter i ett av de områden som befolkades av dessa minoriteter, och många av dess medlemmar steg till höga befattningar inom Viet Minh och den vietnamesiska Folkarmén.

Slutligen påbörjade Viet Minh ett program för en jordreform som fick långtgående konsekvenser i Mekongdeltat. I detta bördiga område tillhörde den mesta jorden ett relativt litet fåtal extremt förmögna jordägare. Till en början reducerade Viet Minh arrenden och räntor. När detta fick de flesta jordägarna att ta ställning för fransmännen, började Viet Minh konfiskera de egendomar som tillhörde kollaboratörer. Dessa omfattade större delen av den odlingsbara jorden i Mekongdeltat, och det stora flertalet av jordägarna tillbringade den anti-franska kampens år i Saigon. År 1953 deklarerade Viet Minh till sist att man tänkte distribuera alla stora jordägares egendomar, oavsett innehavarens politiska uppfattning.

När kommunisterna väl hade gått segrande ur det kinesiska inbördeskriget, var det möjligt för Viet Minh att få hjälp utifrån. Man bör emellertid inte överskatta betydelsen av denna hjälp. Inga kinesiska eller sovjetiska soldater kämpade någonsin för Viet Minh, och Viet Minhs vapen hade oftast erövrats från andra sidan. Detta är i allmänhet fallet inom guerillarörelser.

Det franska sammanbrottet i Dien Bien Phu sammanföll med den tidpunkt då Paris beslöt avsluta kriget – det är knappast troligt att det var den direkta orsaken till detta beslut. USA, som uppenbarligen var redo att kämpa till sista fransman, föreslog en gemensam amerikansk-brittisk-fransk offensiv mot Viet Minh, som skulle ha innefattat användande av kärnvapen. Av olika anledningar kom denna idé aldrig till utförande. För det första hade det franska folket utkämpat ett förlustkrig i Indokina i mer än sju år, och man var inte angelägen om att förlänga det. För det andra var Storbritannien tveksamt inför att ingripa i kriget, eftersom dess egna intressen inte var direkt hotade. För det tredje rådde det mycken opposition mot interventionen i USA, där Eisenhower mindre än två år tidigare hade valts på programmet att få slut på kriget i Korea.(10) Och slutligen: det var inte säkert eller ens troligt att kärnvapen skulle ha kunnat användas effektivt mot en guerillaarmé.

Därför avslutades det franska kriget i Indokina vid förhandlingsbordet i Genève år 1954, nästan nio år efter grundandet av Demokratiska Republiken Vietnam. Som man kunde märka på den amerikanske utrikesministern John Foster Dulles vägran att skaka hand med sin kinesiske kollega Chou En-lai, var det en besk medicin för USA att svälja. US News and World Report muttrade: ”Den icke-kommunistiska vite mannen tycks kort sagt vara slut i Asien. Nu är det de icke-kommunistiska asiaternas tur.”(42)

//

Enligt Genève-avtalet skulle Vietnam temporärt delas längs Ben Haifloden, vilken flyter genom Annam (centrala Vietnam) nära 17:e breddgraden. Franska unionens styrkor, inklusive de vietnameser som kämpat för Frankrike, skulle omgrupperas söder om stilleståndslinjen, där Bao Dai fortfarande hade nominell makt. Viet Minhs trupper skulle dras tillbaka norr om linjen, där Viet Minh upprätthöll kontrollen. Civila sympatisörer med den ena eller andra sidan fick tid att byta zon fram till 1956. Val skulle hållas i hela Vietnam senast sommaren 1956 för att etablera en nationell regering med genuint folkligt stöd. I norr gav sig nästan alla katoliker i två biskopsdömen (Bui Chu och Phat Diem) av söderut hellre än att leva under Viet Minhs styre.(22) De åtföljdes av soldater under Franska unionens kommando vilka var av vietnamesiskt ursprung, samt av deras familjer. Allt som allt uppgick dessa flyktingars antal till omkring 875 000, huvudsakligen katoliker.

Från söder evakuerades omkring 100 000 Viet Minh-soldater. Viet Minhs civila sympatisörer stannade emellertid kvar i hembyarna i tron att ett antikommunistiskt interregnum i Syd-vietnam endast kunde bli kortvarigt. Fastän Viet Minh förlorade nästan hela sin militära styrka söder om 17:e breddgraden, behöll man sitt politiska inflytande på hela landsbygden, både i byar som under kriget legat i de befriade zonerna och byar från vilka fransmännen drog sig tillbaka 1954. Joseph Alsop skrev att enligt amerikanska uppgiftslämnare i Saigon ”[...] står mellan 50 och 70 procent av de indokinesiska byarna i söder utanför de militära religiösa sekternas feudala domäner under Viet Minhs inflytande eller kontroll. Franska experter ger ännu högre procentsiffror, mellan 60 och 90.”(18) William Henderson skrev 1957 i *Foreign Affairs*:

Kommunisternas exakta styrka i Sydvietnam är en fråga som man bara kan spekulera över. Efter den 18 maj 1955, det datum då alla Viet Minh-styrkor skulle vara bortdragna från södern, fortsatte kommunisterna att utöva effektiv politisk kontroll i många landsbygdsregioner. De hade i stor utsträckning infiltrerat regeringsapparaten, polisen samt de väpnade styrkorna, och de åtnjöt ett avsevärt stöd från stora delar av lantbefolkningen, eller de hade åtminstone deras tysta samtycke.(19)

När fransmännen drog sig tillbaka, var det officiella statsöverhuvudet i Saigon Bao Dai, och hans premiärminister var Ngo Dinh Diem, som tillträtt sin post alldeles före Genève-konferensens början. Efter Genève följde Bao Dai med sina förutvarande beskyddare tillbaka till Frankrike. Diem lämnades kvar för att sköta den vacklande marionettregimens affärer.

De antikommunistiska styrkorna i Sydvietnam tog vara på den nådatid som utgjordes av de två åren mellan stilleståndet i Genève och tidsgränsen för de val som aldrig skulle hållas. Diem hade vid den tiden inget stöd och inte ens någon auktoritet på landsbygden, och även i Saigon hotades han av Hoa Hao, Cao Dai, banditgänget Binh Xuyen och motspänstiga arméelement. Diem visste emellertid att han kunde kalla USA till hjälp – och det gjorde han.

Så snart vapenstilleståndet trätt i kraft, påbörjade USA bildandet av det ”Fria Vietnam”. Detta projekt genomfördes på två plan. I Sydvietnam pumpades cirka 250 miljoner dollar per år in i form av militär och ekonomisk hjälp. Samtidigt startades en massiv kampanj i USA för att övertyga det amerikanska folket om att Sydvietnam var ett mönster av antikommunism, bebott av ett ”tappert litet folk”, som ”gjort motstånd mot den kommunistiska aggressionen” och som heroiskt grep sig an fattigdomens, analfabetismens och underutvecklingens problem under ledning av den oerhört populära, demokratiske, antikommunistiske patrioten Ngo Dinh Diem.

En central faktor vid upprättandet av det ”Fria Vietnam”, både när det gällde dess legitimitet i Vietnam och dess ”image” i USA, var valet i oktober 1955. Mellan 1954 och 1955 hade Diem lyckats vinna generalernas lojalitet inom Bao Dais armé – detta uppnåddes när USA klaggjorde, att man inte skulle ge någon hjälp åt en militär klick som störtade Diem. Därefter utnyttjade Diem den sydvietnamesiska armén för att krossa Binh Xuyen, Cao Dai och Hoa Hao. Utan de utländska subsidierna hade de religiösa gruppernas arméer förlorat det mesta av sin effektivitet.

Därpå valde Diem att hålla en folkomröstning i frågan om monarkins bestånd. Väljarna ställdes inför valet mellan en republik under Diem eller den gamla monarkin under Bao Dai. Resultatet av folkomröstningen var 5 721 735 för Diem och 62 017 för Bao Dai.(5)

Det är mycket som är anmärkningsvärt beträffande detta resultat. Den totala befolkningen i Sydvietnam var vid den här tiden kanske 13 miljoner, av vilka nästan en miljon var kinesiska eller franska medborgare och alltså inte röstberättigade. Omkring hälften av befolkningen var under rösträttsåldern på grund av den korta livslängd som är vanlig i koloniala länder och på grund av ett långt krigs verkningar. Av de röstberättigade väljarna måste därför nästan 95 procent ha deltagit i detta val – vilket hölls drygt ett år efter självständigheten – och av dessa måste nästan 99 procent ha röstat för Diem. (Man kan jämföra detta med Indien, där mindre än hälften av de röstberättigade väljarna deltar i landsomfattande val och av vilka endast omkring 50 procent röstar på Kongresspartiet.) Diems överväldigande seger kunde bara ha åstadkommit på två sätt: genom fusk i gigantisk skala eller genom en strängt disciplinerad, lojal och effektiv politisk rörelse med massbasis. Det kan inte råda någon diskussion om vilket alternativ som gällde. Diems massorganisation, den Nationella revolutionära rörelsen, bildades först efter valet 1955.

Denna politiska organisation, som inte var ett politiskt parti i vedertagen bemärkelse, skulle spela en viktig roll inom den nyligen skapade Republiken Vietnam. Den var en bred front avsedd att mobilisera folkets stöd för regimen, särskilt bland ungdomen. Organisationen ledde många möten ute på landsbygden, vid vilka oräkneliga Viet Minh-kadrer enligt Saigonpressen brukade ”ta avstånd från sina misstag” och ”sluta upp bakom regeringen”.(40) Statstjänstemän var tvungna att tillhöra Nationella revolutionära rörelsens hjälptrupper.

Den verkliga makten låg hos en annan politisk organisation, Can Lao, dvs. ”Arbetar- och personalistpartiet”, som till sin struktur och sitt syfte liknade det japanska Svarta drakenförbundet eller det sydafrikanska Broederbond. Det bestod av femmanna-celler, vars medlemmar höll sin partitillhörighet hemlig. Can Laos medlemmar gick med i andra politiska organisationer för att kunna behärska dem. De höll regeringen underrättad om statstjänste-

männens och arméofficerarnas uppträdande. Can Lao var som organisation typisk för en totalitär, fascistisk stat.(14)

Nationella revolutionära rörelsen och Can Lao försökte göra Diem till en ”fadersfigur”, som skulle kunna tävla med kommunisternas ”Onkel Ho”. William Henderson skrev:

Det offentliga kryperiet för presidenten [...] har antagit häpnadsväckande proportioner, och fastän Diem påstår sig vara generad av allt fjäsk, har han gjort mycket lite för att stoppa det. Den kontrollerade pressen och radion avgav en konstant propagandakanonad. ”Spontana” demonstrationer iscensätts oroande ofta. Det finns till och med en ungdomsrörelse av *Kraft-durch-Freude*-karaktär som väcker olyckliga minnen till liv från nazismens förflutna.(19)

Åtskilliga höga poster inom den sydvietnamesiska regeringen gick till medlemmar av Diems familj. Hans bror, Ngo Dinh Nhu, var presidentens viktigaste politiske rådgivare och chef för NRR och Can Lao. Nhus hustru var ledare för kvinnoorganisationen och regeringens främste inpiskare i skenparlamentet. En annan brof, Ngo Dinh Can, var vicekung av Mellersta Vietnam. Han styrde södra Annam från sitt högkvarter i Hue och hade sin egen hemliga polisstyrka. Ärkebiskop Ngo Dinh Thuc, en annan bror, hade stora ekonomiska intressen i Kochinkina, vilket även en syster i Annam som dog 1957 hade. En femte bror, Ngo Dinh Luyen, var ambassadör i England, och madame Nhus far var ambassadör i USA. Mycket av den synnerligen omfattande amerikanska hjälpen till Sydvietnam kanaliserades via den härskande familjen och användes delvis till att finansiera Can Lao.(14) Det var på detta sätt, som de amerikanska skattebetalarna bistod ”demokratins utveckling” i det ”Fria Vietnam”.

En officiell filosofi känd under benämningen ”personalism” hyllades av regimen. Dess doktrin var en blandning av högerbetonad katolsk andlighet och antikommunism à la Dulles. Ett framträdande kännetecken för Diem-regimen var den utsträckning i vilken den katolska minoriteten – särskilt katolikerna från norr – favoriserades. Fram till Diems fall tilläts till exempel endast katolska fältpräster i den övervägande buddhistiska sydvietnamesiska armén. Denna favorisering jämte det officiella förkunnandet av den ”personalistiska” ideologin ledde till att regimen stötte bort även många anti-kommunistiska grupper i landet.

Det dröjde inte länge förrän det verkade, som om Hans Majestät Kejsaren hade ersatts av Hans Majestät Presidenten. Det var samma korrupktion, samma brist på kontakt med massorna och samma servilitet inför en främmande makt, som hade varit förhärskande under Bao Dai. Europeiska skribenter fördes i allmänhet inte bakom ljuset av den föregivna demokratin. Bernard Fall skrev att Diem-regeringen ”är vad beträffar det faktiska förhållandet mellan styrande och styrda en absolut monarki av samma art som [...] Francos Spanien har varit sedan 1939”.(10)

Men Diem fick å andra sidan mycket positiv publicitet i USA. Det fanns i början några skeptiker, t.ex. Joseph Alsop som beskrev Diem som ”inskränkt, envis och obetydlig”,(23) men de flesta andra skribenter – experter och journalister utan åtskillnad – visade nästan obegränsad entusiasm för Sydvietnams diktator. Han hyllades som ”Vietnams mirakelman” (möjligtvis för den skicklighet varmed han fick sina politiska motståndare att försvinna), ”Asiens Churchill”, ”den störste lille mannen i Asien” och så vidare. 1956 skrev historikern Alan Nevins i ett brev till American Friends of Vietnam, att ”Vietnam är ett land över vilket västerlandet kan känna sig stolt”.(38) 1959 hävdade Ellen Hammer: [...] de tjänster som Diem gjort det fria Asien kan mycket väl få konsekvenser utanför Republiken Vietnams gränser”,(25) medan Joseph Buttiger vid samma tid drog följande slutsats: ”I Vietnam håller nu kommunisterna på att berövas sin fullständiga seger på grund av att västmakterna för en politik som harmonierar med principerna för en demokratisk värld.”(25)

Både regeringen och den allmänna opinionen i USA var därför illa förberedda inför den snabba upplösning av Saigons auktoritet på landsbygden som ägde rum under slutet av

femtitalet. Diem höll regelbundna ”fria val”, ur vilka han eller parlamentskandidater med hans stöd gick segrande med överväldigande röstövertikt. Det var inte många som brydde sig om att undersöka vissa egendomligheter i dessa val. Varför var valskolkarnas antal 25 procent i Saigon men bara 5 procent på landsbygden, där analfabetismen var högre? Varför fick Diem två tredjedelar av rösterna i Saigon men 98 till 99 procent ute i provinserna? Och varför noterades de högsta procenttalen för Diem eller hans skyddslingar utan undantag i de provinser, som stod under Viet Minhs kontroll även då Diem befann sig på höjdpunkten av sin makt?(31) Det enda sätt, på vilket sådana resultat kunde ha uppnåtts, var genom frikostig användning av falska röstsedlar.

Den amerikanska publiciteten kring det ”Fria Vietnam” gjorde mycket av det faktum, att 875 000 flyktingar mellan 1954 och 1956 hade lämnat Nordvietnam för att slå sig ned i södern. Robert Scheer har effektivt avfärdat argumentet, att dessa människors flykt var ett bevis för att kommunisterna hatades av en majoritet av det vietnamesiska folket.(30) De flesta av dessa flyktingar var naturligtvis katoliker, och nästan alla hade kämpat för fransmännen. Många av dem reste till Sydvietnam i tron att de skulle få jord – något som det fanns ont om i Tonkin-deltat. Flera tiotusental av dessa flyktingar fick slå sig ned i kolonin Cai San, en uppsättning mönsterbyar i området på andra sidan Bassac i Sydvietnam. Men hundratusentals andra koncentrerades till ett bälte kring Saigon.(22) Detta område var redan överbefolkat, och det står helt klart att för att så många nykomlingar skulle kunna slå sig ned där, måste man ha förflyttat många av de ursprungliga invånarna.

Flyktingarna var för övrigt den enda del av den sydvietnamesiska befolkningen som Diem-regimen ansåg att den kunde lita på. Katolska flyktingar plockades in i Diems regering för att ersätta inhemska sydvietnameser, som Diem misstrodde såsom varande alltför franska.(38)

Det fanns endast en annan samhällsgrupp i Sydvietnam, som helt och fullt befann sig i Diems läger – de stora jordägarna från Mekongdeltat. Denna lilla men betydelsefulla grupp hade identifierat sig med den franska saken på grund av sina klassintressen, och de stödde Diem av samma skäl.

När det franska kriget i Indokina tog slut, hade Viet Minh redan distribuerat dessa gentlemäns vidsträckta egendomar utan att erbjuda någon kompensation. Men så snart en viss stabilitet hade uppnåtts i Saigon, beslöt jordägarna att de ville ha tillbaka sin egendom, och några hoppades till och med kunna ta hem arrende för de år som de hade gömt sig i Saigon. Diem kom till deras hjälp, och utnyttjade de tjänster som den amerikanske experten Wolf Ladejinsky kunde erbjuda. Ladejinsky åstadkom ett recept för en ”jordreform”, som gynnade jordägarnas intressen i stället för böndernas. Denna förordning ”proklamerades i själva verket vid en tidpunkt, då de stora jordägarna föreföll vara på väg att återvinna sitt inflytande över viktiga politiska instanser, och var i många avseenden en inadekvat kompromissåtgärd”.(35) Man kunde naturligtvis vänta sig att Viet Minhs oförmåga att vinna kontroll över hela Syd-vietnam skulle medföra att dess politik – på gott och ont – inte skulle komma till utförande söder om Ben Haifloden.

Reformerna genomfördes framför allt i syfte att göra den allmänna opinionen i USA imponerad av den ”demokratiska, nationella revolution”, som man påstod ägde rum i Sydvietnam. De föreskrifter som begränsade jordägarnas befogenheter genomdrevs i själva verket inte alltid. Diems ”reformer” innebar för övrigt – och det är det viktigaste – i verkligheten ett steg tillbaka. Regeringen ”reducerade” de arrenden som Viet Minh hade avskaffat, sålde land som Viet Minh hade givit bort och återupprättade egendomar som Viet Minh hade distribuerat.

Böndernas motstånd mot dessa åtgärder var omfattande och förebådade det inbördeskrig som skulle komma. Redan våren 1935 rapporterade Ladejinsky, att han stött på vad *New York*

Times kallade "ett egendomligt jordreformsproblem". *Times* utvecklade tankegången så här: "Vanligtvis är det de som arrenderar jorden som är mest angelägna om jordreform och jordägarna som är mest tveksamma. Men i södra hälften av Vietnam är jordägarna långt mera villiga att acceptera regeringens jordreformsplan är arrendatorerna är."(8)

Regeringens förordning stipulerade att jordreformskommittéer skulle bildas, bestående av distrikts- eller provinsledaren plus lika många representanter för såväl arrendatorerna som för jordägarna. Arrendatorerna förhindrade emellertid valet av sina egna representanter. De vägrade "att ha något att göra med det maskineri som skulle omsätta den nya lagen om arrendekontroll i praktiken. I vissa områden höll sig många potentiella väljare undan, medan man röstade på arrendatorsrepresentanter, och det förekom till och med exempel på att arrendatorer gick i grupp till valurnorna för att sedan ostentativt vägra rösta."(35) Det blev ofta nödvändigt för provinsledarna att utnämna arrendatorernas "representanter".

Bönderna, som leddes av Viet Minh-kadrer, började organisera våldsamt motstånd mot Diems ansträngningar att omintetgöra Viet Minhs jordreform. "Huvudmålet för kommunisternas ansträngningar under de senaste månaderna", skrev Wesley Fishel år 1959, "har faktiskt varit regeringens program för jordreform [...] Terroristattacker på tjänstemän, som sänts ut från Saigon för att förklara idén bakom jordreformen eller utföra lantmätningar eller uppstyckningar, har medfört förseningar. Ändå har ungefär 300 000 av totalt cirka 400 000 hektar lämplig risjord omfördelats i Sydvietnam."(12) Fishel anger inte på vilket sätt jorden omfördelats.

Ladejinsky och Diem betraktade det växande motståndet på landsbygden inte som en varningssignal utan som ett tecken på framgång. "Viet Minhs opposition mot Sydvietnams reformer", skrev Ladejinsky 1961, "är våldsamt just därför att de är framgångsrika."(14) Om våldsamt motstånd var kriteriet på framgångsrik jordbrukspolitik, kan man bara undra över vad som skulle ha fått Ladejinsky att betrakta programmet som ett misslyckande.

En liknande klyfta mellan teori och verklighet upptod även när det gällde andra "sociala reformprogram" som Diem satte igång. Sidney Lens skrev 1964:

Regeringen upprättade till exempel ett nationellt organ för jordbrukskrediter, vilket skulle bevilja de fattiga kredit. Men de lokala herrarna administrerar denna organisation på ett sådant sätt, att endast de rika kan låna pengar. Föreskrifterna och fordringarna utesluter den stora majoriteten. Efter att själva ha försäkrat sig om lågräntelån, kan de rika i byn sedan låna ut pengarna åt de fattiga till ockerräntor.(24)

Saigonregeringens reaktionära politik på landsbygden var illa nog i sig själv, och när Diem-regimen sedan också vände ryggen åt industrialiseringen,(14) blev situationen outhärdlig för de sydvietnamesiska massorna.

Ytterligare en orsak till revolten mot Diem-regimen var dess politik gentemot minoriteterna. Medan regeringen i norr skapade två autonoma zoner i Tonkin för de två miljoner minoritetsmedlemmar som bor i området, bildades inga sådana autonoma områden i söder, där bergen befolkas av en minoritetsgrupp med en halv till en miljon medlemmar ("bergsbor"). Inte ens de speciella provinser som beboddes av minoriteterna blev autonoma. Deras gränser flyttades godtyckligt hit och dit av Saigonregeringen. Tusentals vietnameser från slättlandet, många av dem flyktingar från norr, fick under ett regeringsprogram kolonisera bergsbornas territorium, vilket varken behagade bergsborna eller de vietnamesiska nybyggarna.

Nästan en halv miljon kambodjaner, som levde i Mekongdeltat, utsattes också för diskriminerande behandling. De tvingades ändra sina namn till vietnamesiska motsvarigheter, förbjöds använda sitt eget språk i sina skolor, förnekades rätten att följa vissa religiösa och kulturella

steder och så vidare.(29) Det var en sådan politik hos Diem-regimen, som drev majoriteten av kambodjanerna och bergsborna över till det kommunistiska lägret.

Den sydvietnamesiska verkligheten var kort sagt mycket annorlunda än det ”mirakel” som presenterades för det amerikanska folket – som av den antikommunistiska hysterin i USA hindrades från att någonsin höra den andra versionen av historien. Den regim som basunerades ut som ett ”demokratiskt” och ”nationalistiskt” alternativ till Viet Minhs välde var varken demokratisk eller nationalistisk. Dess sociala bas utgjordes helt och hållet av landets besuttna elit plus flyktingarna från norr, och båda dessa grupper hade sympatiserat med fransmännen under kampen för självständighet. Den sydvietnamesiska regeringens sociala och ekonomiska politik skadade inte bara arbetarna och bönderna utan misslyckades också med att vinna stöd hos mellanliggande skikt, som t.ex. de intellektuella (av vilka många emigrerade till Paris) och småbourgeoisien (som till stor del var kineser eller tillhörde de religiösa sekterna). Sydvietnam var naturligtvis alltför litet och efterblivet för att frambringa en nationell bourgeoisie.

Och följden blev att när Sydvietnam började glida tillbaka in i inbördeskrig, så fanns det ingen som kunde komma till Diems hjälp – utom amerikanerna.

///

De första månaderna av Diems regim karakteriserades av förtryck av den icke-kommunistiska oppositionen, men det dröjde inte länge förrän regeringen började slå ned på sin farligaste fiende, den f.d. Viet Minhkadern som utövade ett stort inflytande på landsbygden. Som Philippe Devillers skrev: ”Sydvietnams faktiska integration med USA:s militära försvarssystem innebar, att området borde vara tryggt och följaktligen borde rensas från allting, som ens avlägset kunde tjäna de rödas sak.”(7)

Slakten på kommunister, kommunistympatisörer och föregivna kommunister i Sydvietnam återkallar i minnet de excesser som de spanska fascisterna begick efter sin seger 1939 eller dem som begicks av de indonesiska högerkrafterna efter oktober 1965. Den amerikanska pressen, som sällan tröttnade på att rapportera nya ”underverk” i Sydvietnam, var egendomligt tystlåten när det gällde denna fruktansvärda utrensning, som tog livet av kanske upp till 75 000 människor – de flesta av dem aktivister under självständighetskampen mot fransmännen.

Men Diem-regimen själv gjorde ingen hemlighet av sin önskan att likvidera ”resterna av Viet Minh”. Diem ledde personligen

”Kampen för att avslöja kommunisterna”. En halvofficiell Saigon-publikation uppger följande:

President Ngo Dinh Diems regering var först tvungen att ägna sig åt att återställa ordningen och enigheten efter de privilegier, som innehafts av de mäktiga herrarna vilka trotsade regeringen (dvs. de religiösa sekternas ledare) . Men när denna väsentliga uppgift väl var slutförd, återstod det fortfarande att befria landet från en inte mindre dödlig fara – den subversiva verksamhet som bedrevs av otaliga kommunistagenter vilka lämnats på sina poster av Viet Minh för att ointetgöra alla ansträngningar till återuppbyggnad. *Det innebar att föra ett nytt inbördeskrig [...]*(40) (Min kursiv.)

Speciella angivare användes för att hjälpa till att klassificera befolkningen som ”lojal” eller ”illojal” i enlighet med kriterier som skulle ha placerat majoriteten av sydvietnameserna i den senare kategorin.(4) De som utpekades som kommunister betecknades ”Viet Cong”, vilket ordagrant betyder ”vietnamesiska kommunister”. Denna term användes i stället för Viet Minh, som var namnet på en koalitionsorganisation.

Repressionen växte i intensitet mellan 1955 och 1959, då offren för utrensningarna hade börjat slå tillbaka med allt större framgång. Vi återvänder till Philippe Devillers, som skildrade slakten av ”kommunistagenterna”.

Diem-regeringen [...] startade 1957 något som i realiteten utgjorde en serie människojakter. Befolkningen uppmanades att fördubbla sin vaksamhet och avslöja all kommunistaktivitet [...] Vägleda av angivare blev ”upprensnings-operationerna” bara alltför vanliga, särskilt i de centrala delarna, där presidentens bror brukade de allra hårdaste metoderna.

Mönstret för denna människojakt såg ut så här:

[...] angivelser, visiteringar och razzior, arrestering av misstänkta, plundring, förhör som ibland livades upp med tortyr (också av oskyldiga människor), deportation och förflyttning av befolkning som misstänkts för att ge rebellerna informationer, etc. [...]

Kommunisterna, som upptäckte att de höll på att jagas till döds, började slå tillbaka. Angivare letades fram och sköts i allt större antal, och de byledare som presiderat vid angivarmötena, bemärkta personer i byarna och milismedlemmar som deltagit behandlades ofta på samma sätt.(7)

Situationen i Diems fängelseläger trotsade all beskrivning. Det förekom fall då politiska fångar (i detta fall icke-kommunister) fick ögonen utstuckna, svältes och avsiktligt lem-lästades, men dessa kom inte till allmänhetens kännedom förrän efter det att Diem hade störtats. Men även i december 1958 rapporterade den nordvietnamesiska regeringen, att så många som tusen fångar i Phu Lois ”omskolningscentrum” (frasen är Dr Wesley Fishels) hade dödats av sina vakter. Detta då gav mer än något annat signalen till väpnat motstånd mot Diems fascistiska regim.

De första målen för motståndskampen var angivarna, medlöparna och de lokala tyrannerna, som Diem och hans bröder förlitade sig på överallt på landsbygden. När angivarna väl hade avrättats eller drivits bort, fann regeringsstyrkorna det omöjligt att skilja de ”subversiva” från befolkningen i övrigt. Nästa mål var jordägarna, som flydde till städernas trygghet, precis som de hade gjort under femtitalet. Därefter var det regeringstjänstemännens tur, som antingen förenade sig med kommunisterna, stannade på sina poster med kommunisternas tysta samtycke eller förlorade livet. 1960 hade enligt Bernard Fall omkring 10 000 av Diems tjänstemän, soldater, poliser och angivare ute i byarna dödats. På grund av detta, skrev Fall, ”hade Diemregimen förlorat en stor del av slaget om Sydvietnam redan innan det börjat på allvar.”(11)

Missnöjd med regeringens oförmåga att handskas med den alltmer vittomfattande resningen iscensatte den sydvietnamesiska armén en statskupp mot Diem i november 1960. Syftet med kuppen var att tvinga Diem att antingen ändra sina metoder eller avgå. Diem fångades i presidentpalatset och började förhandla med rebellstyrkorna för att uppehålla dem tills lojala trupper hann anlända till Saigon och rädda honom. Kuppen slogs ned.

På grund av denna misslyckade revolt inträffade flera saker. För det första började Diem misstro sina ledande generaler, och hädanefter befordrade han officerare på grund av lojalitet snarare än kompetens. För det andra blev USA medvetet om det kommunistiska hotet mot det ”Fria Vietnam” samt om Diems oförmåga att möta detta hot utan direkt utländsk inblandning. För det tredje drog kommunisterna och deras allierade fördel av den växande fientligheten mot regeringen, vilken utlösts av kuppen, och organiserade Sydvietnams nationella befrielsefront i december 1960.

Liksom Viet Minh är den nationella befrielsefronten en bred koalition, men på grund av den religiösa, kulturella och politiska mångfalden i Sydvietnam är FNL ännu bredare än Viet Minh.

Det omfattande Folkets revolutionära parti – motsvarigheten till Nordvietnams Lao Dong – samt Demokratiska partiet och Radikala socialistpartiet. I FNL:s ledning finns också den sydvietnamesiska freds rörelsen, som organiserades 1954 för att garantera att Genève-avtalet följdes, Binh Xuyen, organisationer som tillhör religionerna Cao Dai och Hoa Hao samt rörelser som representerar bergsborna och kambodjanerna. Den sydvietnamesiska katolska församlingen finns också företrädd, och även Fredsaktivisternas förbund, en organisation av f.d. medlemmar av den sydvietnamesiska armén, spelar en viktig roll.

Speciella grenar inom FNL-organisationen driver propaganda inom olika delar av befolkningen. Dan-Van agerar bland bönderna, och deras effektivitet har noterats av amerikanerna. Tri-Van opererar bland Saigons intellektuella. Binh-Van arbetar inom den sydvietnamesiska armén för att uppmana till desertering. Ingen särskild ansträngning tycks göras för att vinna städernas arbetare genom speciella appeller.

FNL är organiserat i nästan varje by i Sydvietnam – i de befriade områdena som ett permanent styrelseorgan, som nattliga styrelseorgan i de områden som Saigontrupperna behärskar under dagen samt som underjordisk organisation, i de områden, inklusive Saigon, vilka regeringsstyrkorna håller permanent. FNL kontrollerar de Väpnade befrielsestyrkorna, inom vilka det finns tre ”vapenslag”. Den lokala milisen är den talrikaste. Den är dåligt beväpnad och används för att bevaka byarna i de befriade områdena. Regionala trupper är bättre utrustade men inte alls så talrika och opererar vanligen inom sina hemprovinser. Slutligen finns det de reguljära trupperna, bland amerikanerna kända under namnet de ”hårda hjälmarna”. Dessa utgörs av utbildade och politiskt medvetna elitsoldater, som axlar det största ansvaret under kriget. Tillsammans uppgick dessa FNL-soldater till 225 000 i början av 1966.

Jean Lacouture intervjuade Pham Ngoc Thuan, en sydvietnamesisk Viet Minh-veteran och numera nordvietnamesisk ambassadör i Östtyskland, som gjorde en jämförelse mellan Viet Minh och Nationella befrielsefronten:

Vi (dvs. Viet Minh) var mycket klumpiga och primitiva. Vi försökte bekämpa kolonialsystemet och dess vietnamesiska allierade med en ”kontra-stat” med egen administration, valuta och utbildningssystem. [...] Men våra efterträdare har, varhelst de kunnat, gjort stora framsteg och dragit nytta av våra erfarenheter och misslyckanden genom att välja en annan väg. De gör alla försök att infiltrera statsapparaten och utnyttja den. I stället för att systematiskt bekämpa det existerande legala etablissemangen föredrar de att använda det för att kunna ersätta det med ett annat. Enkelt uttryckt skulle jag vilja säga att vi förr i världen spärrade vägarna för att hindra fordonen. Nu föredrar de att stiga in i de bilar som finns.(22)

Allteftersom Diems regering kom att bli mer och mer beroende av amerikanskt bistånd, började amerikanska representanter som ambassadör Lodge och utrikesminister Rusk göra periodiska deklamationer, som avfärdade FNL som en terroristorganisation med stöd utifrån men med praktiskt taget ingen som helst makt inom själva Sydvietnam. I själva verket blev det område som befann sig under FNL:s kontroll ungefär fyra gånger större under perioden 1960 till 1964. När FNL bildades, hade man verklig kontroll över tre provinser (An Xuyen längst i söder, Kien Tuong nordväst om Saigon och Quang Ngai längs den centrala kuststräckan). I mitten av 1964 beskrev en reporter vid *New York Herald Tribune* fjorton provinser som ”praktiskt taget styrda av kommunisterna”.(6)

Två år senare hade FNL befriat omkring två tredjedelar av Sydvietnam. Endast de stora städerna och provinshuvudstäderna stod fortfarande under Saigonregimens kontroll – plus några av huvudvägarna och ett minskande antal befästa byar. Även i Saigon var de Väpnade befrielsestyrkorna i stånd att genomföra väpnade attacker mot USA-ockuperade installationer och sydvietnamesiska polisposter. Städerna utgjorde dessutom scenen för periodiska

strejker, upplopp och demonstrationer, som ofta band händerna på den regering som för tillfället råkade sitta vid makten.

Hur var det möjligt för denna dåligt beväpnade guerillarörelse att driva ut en numerärt överlägsen militärmakt – tre gånger så stor, bättre utrustad och bättre betald – ur större delen av Sydvietsnams territorium? Den viktigaste faktorn var det stöd som FNL fick från befolkningens överväldigande majoritet. Denna försåg inte bara FNL med en outtömlig rekryteringskälla – många gick direkt över från den sydvietnamesiska armén och tog sina vapen och sin utbildning med sig – utan också med ständiga och exakta upplysningar om fiendens rörelser och svaga punkter. De amerikanska och sydvietnamesiska styrkorna, som drev in skatter, samlade in livsmedel och tvångsrekryterade soldater, fann det samtidigt omöjligt att få samma slags upplysningar beträffande ”Viet Cong”.

New York Times korrespondent Homer Bigart skildrade ett slag i Mekongdeltat, som belyste det problem som de sydvietnamesiska regeringstrupperna ställdes inför. Detta var ett bakhåll som ledde till ett allvarligt militärt nederlag för regeringsstyrkorna.

Bakhållet inträffade i utkanten av Bentre, en garnisonsstad längs en livligt trafikerad landsväg. Ändå gick guerillan i ställning i fullt dagsljus och förberedde bakhållet fullt synliga från vägen och väntade i tre timmar på att konvojen skulle visa sig. De måste ha iakttagits av tjugotals bönder. Och ändå underrättade ingen garnisonen i Bentre. Kunde detta ha inträffat om bönderna känt någon egentlig samhörighet med regeringen? (3)

Vad var orsakerna till det stöd som folket skänkte FNL? De var många och av skiftande slag. Kanske den viktigaste av alla var det faktum att FNL försvarade den jordreform som genomförts av Viet Minh under kriget mot fransmännen. Ett erövat FNL-dokument översattes och publicerades av det amerikanska utrikesdepartementet som stencilerad broschyr med titeln ”När kommunisterna kommer ...” Texten behandlade de ansträngningar som FNL gjort för att vinna över folket i en by på sin sida, vars invånare i början nästan samtliga var fientligt inställda till kommunismen. Inom några få år hade så många bybor vunnits för FNL:s sak, att Diem-regimen inte längre var i stånd att upprätthålla någon administrativ apparat där. Den avgörande faktorn för förlusten av denna ursprungligen lojala by till FNL var jordfrågan. Regeringens korruption spelade bara en sekundär roll.

En annan viktig orsak till FNL:s popularitet är insikten att priset för att bevara en anti-kommunistisk stat i Sydvietnam är den vietnamesiska nationens fortsatta delning. De flesta sydvietnameser är medvetna om det faktum att det så kallade ”Fria Vietnam” är arvtagaren till den franska kolonialregimen, medan Nordvietnam är ett resultat av kampen mot fransmännen. Alla nordvietnamesiska ledare och många av Nationella befrielsefrontens ledare deltog aktivt i kampen för självständighet. Diem däremot tillbringade krigsåren i exil i Belgien och USA. General Nguyen Cao Ky tjänstgjorde för sin del som pilot i franska flygvapnet under det franska kriget i Indokina. FNL står för återförening av de två zonerna i Vietnam på basis av självbestämmanderätt. Nationalismen är alltså en faktor, som i stället för att vara en av de subjektiva omständigheter som förhindrar uppkomsten av ett revolutionärt medvetande, i själva verket stimulerar till detta.

En tredje viktig orsak till Nationella befrielsefrontens popularitet bland folket är dess ständiga kamp för demokrati. FNL:s program från december 1960 talar i själva verket lika mycket om demokrati som om nationell återförening och sociala reformer. Fackföreningsrättigheter, etniska minoritetsgruppers rättigheter och frihet från religiös diskriminering är särskilt viktiga punkter på detta program.

Men det skulle vara fel att föreställa sig att resultatet av en FNL-seger skulle bli upprättandet av en borgerlig demokrati. Under den franska kolonialregimen samt under Diem-regimen, som motsatte sig all industrialiseringspolitik, uppstod ingen sydvietnamesisk bourgeoisie –

med undantag för den comprador-klass som innefattade en stor andel kinesiska medborgare. Borgerlig demokrati är helt enkelt inte en regeringsform, som kan existera någon längre tid i ett land som saknar en bourgeoisie. Under sådana omständigheter kommer den borgerliga demokratin antingen att degenerera till en ny form av reaktionär diktatur (som i Indonesien eller Bolivia), utvecklas till socialism (som på Cuba) eller störtas (som i Brasilien eller Nigeria).

Vad som bestämmer den kurs som borgerligt demokratiska revolutioner slår in på i halv-koloniala länder är den klass som kontrollerar de väpnade styrkorna. När professionella arméer lämnas orörda, tenderar de i allmänhet att liera sig med de mest konservativa krafterna i den revolutionära rörelsen och att vid en viss punkt vända sig mot revolutionen och krossa vänstern. Men när professionella arméer ersätts med revolutionära arméer eller milis, är det sannolikt att revolutionen snart kommer att övergå från sitt borgerligt demokratiska första stadium till ett socialistiskt andra stadium. I Sydvietnam har den politiska organisation som representerar arbetarna, bönderna, småbourgeoisien och de revolutionära intellektuella behållit kontrollen över den revolutionära rörelsens militära del. Flertalet av de Väpnade befrielsestyrkornas medlemmar är dessutom milissoldater, som odlar jorden på dagarna och strider på nätterna. Detta står i kontrast mot Algeriet, där FLN skapade en professionell armé i exil. Denna armé övertog slutligen makten för att hejda landets marsch mot socialismen.

Man bör därför inte bli missledd av de dementier som vissa av FNL:s ledare gjort med den innebörden, att frontens mål inte är någonting annat än att utplåna den amerikanska imperialismen och störta marionettregimen. Samtidigt bör man inte förbise skillnaden mellan den sydvietnamesiska revolutionens första och andra stadium. Från att ha varit en rörelse baserad på bönderna och med icke-socialistiska mål är det troligast, att Nationella befrielsefronten kommer att utvecklas till ett instrument för en socialistisk omvandling av Sydvietnam.

IV

Efter den "fria världens" "förlust" av Cuba gjordes en översyn av den amerikanska politiken visavi revolutionära rörelser i de halvkoloniala länderna. Det var uppenbart att förlitan på militär och ekonomisk hjälp till "antikommunistiska" regimer inte i och för sig skulle vara tillräckligt för att hejda sönderfallet i den kapitalistiska delen av världen. De härskande kretsarna i USA drog upp en strategi för "tillbakahållande" av "den kommunistiska expansionen", vilken förutsatte att sovjetisk och kinesisk intervention till förmån för revolutionära rörelser kunde begränsas till ett minimum med hjälp av kärnvapenutpressning. Denna nya strategi sattes i verket i början av Kennedy-regeringen.

Strategin arbetade med tre stadier. Under det första skulle USA:s engagemang begränsas till de militära hjälpprogram vilka existerade redan under Eisenhower. Det andra stadiet var "anti-guerillakrigföring" (counter-insurgency) och den skulle tillgripas i de fall där det första stadiet misslyckats. Nu skulle såväl amerikanska trupper som amerikanska pengar användas för att slå ned revolutionära rörelser. Om man misslyckades även under det andra stadiet, skulle man gå över till det tredje, känt under beteckningen "begränsat krig". I det fallet tänkte sig de amerikanska strategerna en situation, liknande den i Korea, i vilken det skulle råda öppen konflikt mellan amerikanska trupper och de väpnade styrkorna hos en eller flera av de socialistiska lägrens nationer.

I Sydvietnam gick USA in i det första stadiet redan under det franska kriget i Indokina (även om den amerikanska hjälpen till fransmännen naturligtvis inte då uppfattades som "första stadiet" i ett ständigt ökat amerikanskt engagemang. Det amerikanska biståndet till de antikommunistiska styrkorna i Vietnam växte under Diem-regimens år så att *New York Times* i maj 1961 kunde rapportera: "Amerikanska myndigheter beräknar att den amerikanska

militärhjälpen redan täcker 80 procent av Sydvietnams militärbudget. Dessutom har det ekonomiska biståndet totalt uppgått till mer än 1,3 miljarder dollar sedan 1955.”(33)

Under samma månad ägde det första i en lång serie officiella besök på hög nivå rum. Den 12 sammanträffade vicepresident Johnson med Diem och utlovade denne ökad militär hjälp. *New York Times* skrev: ”Bland de åtgärder som Mr Johnson inte tillkännagav, men vilka rapporteras från välunderrättade källor, befinner sig en utökning av antalet militära rådgivare till omkring 1 650.” Genève-avtalet hade förbjudit användande av mer än 650 utländska rådgivare av någondera sidan i Vietnam.

1961 markerade början på anti-guerillakrigföringens fas i Sydvietnam. Den amerikanska planen att krossa ”Viet Cong” baserades på engelsmännens erfarenheter i Malaya, där de kämpade mot ”kommunistiska terrorister”. Vad de amerikanska strategerna inte lärde sig av de brittiska erfarenheterna visade sig mera betydelsefullt än vad de lärde sig.

Guerillarörelsen i Malaya var för det första till största delen begränsad till den kinesiska befolkningsgruppen och vann aldrig några större anhängarskaror bland de islamitiska och traditionalistiska malajerna. Av kineserna kunde av praktiska skäl endast de som bodde på landsbygden delta i den väpnade kampen. De flesta kineser i Malaya levde i städerna, de som fanns på landsbygden var ”squatters” (nybyggare utan egen mark), som flyttat ut under den japanska ockupationen. Britterna samlade dessa människor i ”Nya byar” och lyckades avskilja guerillasoldaterna från deras sympatisörer. Genom att använda totalt 300 000 soldater (malajer, briter, australier, nyzeeländare, gurkhas och afrikaner) lyckades engelsmännen oskadliggöra mellan 8 000 och 12 000 kommunister på cirka fjorton år.

Det verkade inte svårt att uppnå samma numeriska överlägsenhet över ”Viet Cong” år 1961, eftersom det då endast fanns omkring 10 000 guerillasoldater. Vad som visade sig vara den stora stötestenen var det faktum, att i motsats till situationen i Malaya var den stora majoriteten av bönderna i Sydvietnam anhängare av guerillan.

Trots detta grep de amerikanska och sydvietnamesiska regeringarna sig an med ett omflyttningsprogram i hopp om att kunna koncentrera bönderna i ”strategiska byar”. Detta program var, för att uttrycka det milt, mindre framgångsrikt. David Arnold, f.d. officer vid US Information Agency i Sydvietnam, rapporterade följande:

Både amerikaner och vietnameser tog mycket allvarligt på programmet för de strategiska byarna och hyllade det som vändpunkten i kampen mot Viet Cong. Jag besökte strategiska byar i Mekong-deltat varje dag och såg någonting annat. Kriget i Malaya vanns förmodligen av befästa byar. Britterna lyckades med metoder, som aldrig avslöjades i parlamentet, skilja kommunisterna från icke-kommunisterna, innan de omslöt byn med en mur. Vietnameserna gjorde inte det. Vem som helst kunde bo i en strategisk by, om han sa att han ville, och han kunde också tvingas till det. I Malaya var murarna mer än tre meter höga, portarna stängdes vid solnedgången, och alla som hittades utanför muren sköts på fläcken utan några frågor. I delat blev en del murar upp till en meter höga, och för de bönder som inte orkade stiga över dem hölls portarna alltid öppna. I Malaya var invånarna alltid beväpnade för att kunna slå tillbaka guerillaattacker. I Sydvietnam hölls vapnen inlåsta i byledarens kontor och distribuerades endast i nödsituationer. Och nödlägen uppstod så snabbt, att man inte hann distribuera dem. I Malaya skars kommunisterna effektivt av från bönderna. I Vietnam fortsatte flödet av propaganda, terror, mat och information ohämmat.(2)

Som rådgivare för den sydvietnamesiska regeringen i fråga om strategiska byar fungerade Robert Thompson, en engelsman som haft en nyckelposition i Malaya under kampen mot de ”kommunistiska terroristerna”. Thompsons råd gick ut på att bygga byarna i de områden som var relativt skyddade från FNL. Ngo Dinh Nhu var däremot mera benägen att koncentrera sig på de områden som var minst skyddade. Nhu fick sin vilja fram. Denis Warner skrev:

I stället för att gå försiktigt fram gick Sydvietnam in för massproduktion. I stället för att koncentrera sig på vita (eller vietcongria) områden gick regeringen in för de röda (eller vietcongbekämpade). Operation Soluppgång, avsedd att avskära Maquis D – Viet Congs främsta bas mitt bland gummiträd, djungel och träskmarker strax norr om Saigon – från huvudstaden och från gränsen mot Kambodja genom att förflytta bönderna, höll på att bli Operation Solnedgång för idén med de strategiska byarna. Utan förvarning, förberedelse eller samtycke fick bönderna se sina hem och ofta sina tillhörigheter brännas bakom sig. De tvingades iväg med bajonettklingor och placerades i nya områden, som inte förberetts för att ta emot dem. [...] Till råga på allt fick byborna inte slå sig ned i sina egna trakter utan fördes ofta iväg avsevärda sträckor. Det betydde att de förlorade inte bara sina hem utan också sin jord.(34)

Programmet med de strategiska byarna fick en rakt motsatt effekt mot vad ”anti-guerillakrigföringens” strategier hade väntat sig. I rädslan för den sorts ”omflyttning” som Warner beskrivit flydde bönderna så snart regeringstrupper nalkades. Byarna själva kunde inte försvaras effektivt mot de Väpnade befrielsestyrkorna, efter som de befolkades av människor som sympatiserade med FNL. En efter en föll de ”strategiska byarna” för guerillan. Några förvandlades till FNL-befästningar, andra förstördes av invånarna. De vapen med vilka byarna skulle ha försvarats blev de Väpnade befrielsestyrkornas egendom. Efter Diems fall övergavs byprojektet.

Sida vid sida med försöken att omflytta bönderna gick den kollektiva bestraffningen av alla dem som flydde eller gjorde motstånd. I de ”röda” områdena som befann sig under FNL:s kontroll betraktades allt som rörde sig som en fiende. Regeringstrupperna hade i princip rätt att plundra alla byar, som de temporärt ockuperade inom ”röda” områden. Senare gick amerikanerna över till taktiken att bränna ned dessa byar till grunden för att förstöra allting i dem, från köksredskap till fruktträd. När marktrupper inte kunde nå fram napalmbombades de försvarslösa byarna med hjälp av flygplan. Risfälten besprutades med speciella kemikalier – ett slags ogräsmedel – som förgiftade skörden. Närhelst amerikanska trupper tillfångatog medlemmar av FNL-guerillan överlämnades de till de sydvietnamesiska regeringsstyrkorna som antingen dödade fångarna direkt eller torterade dem för att få upplysningar. I namn av att ”beskydda friheten”, att ”hejda aggressionen” och att ”bekämpa tyranniet” förde USA ett krig av folkmordskaraktär mot en politisk rörelse, som hade stöd hos majoriteten av det sydvietnamesiska folket.

Allteftersom kriget fortskred började en spricka uppträda mellan Diem-regimen och dess amerikanska beskyddare. Till sist gick det upp för vissa amerikaner att Saigonregeringens politik var en faktor, som bidrog till guerillarörelsens tillväxt. De började också inse, att de hundratals miljoner dollar som USA lämnade i hjälp endast nådde ett relativt litet fåtal sydvietnameser. Långtifrån att göra Sydvietnam till en antikommunistisk bastion, gynnade USA:s hjälp till Diem endast kommunismens utbredning. Och slutligen hade Diem-regeringen en annan uppfattning än amerikanerna om hur kriget skulle föras. Amerikanerna ville i själva verket att de sydvietnamesiska soldaterna skulle delta mera aktivt i kriget mot Nationella befrielsefronten, medan Diem föredrog att undvika militära engagemang i vilka hans trupper kunde lida svåra förluster.

I januari 1963 led två tusen regeringssoldater ett allvarligt nederlag mot två hundra FNL-soldater. Bakslag som detta försvagade argumenten för de amerikanska politiker som ansåg att man skulle ”hålla fast vid dem och gå under eller segra”.

I maj samma år bröt den ”buddhistiska krisen” ut. Buddhisterna utgör det största religiösa samfundet i Sydvietnam, även om de vid den tiden inte var så enade eller välorganiserade som de romerska katolikerna. Krisen började när polisen i Hue rev ned religiösa fanor från en pagod. Ett regeringsdekret förbjöd att några andra flaggor än Sydvietnams hissades, men detta hade man bortsett ifrån några dagar tidigare, när katolikerna hissade Vatikanflaggor med

anledning av det jubileum som ärkebiskop Ngo Dinh Thuc, presidentens bror, firade. Den 8 maj samlades buddhisterna till en stor demonstration i Hue för att protestera mot regeringens aktion. Regeringsstridsvagnar öppnade eld mot massorna och dödade åtta eller nio personer. ”Alla tillgängliga vittnesbörd [...]”, skriver Wesley Fishel, ”stöder anklagelsen att dödsfallen orsakades av kanonprojektiler”.(13) Regeringen vägrade att ta på sig ansvaret för dödsfallen och insisterade på att de orsakats av en handgranat från ”Viet Cong”.

Detta framkallade massiva demonstrationer i Saigon, vilka spred sig till andra städer. Universitetsstudenter och gymnasister slöt kraftfullt upp i demonstrationerna, som fortsatte under hela sommaren och slogs ned med allt större brutalitet. Slutligen stängde regeringen under hösten den stora pagoden Xa Loi i Saigon och arresterade hundratals munkar. Vid den tiden hade den förutvarande ”undergöraren i Sydvietnam” blivit en kvarnsten runt Washingtons hals. Alla Diem-regimens brott utom ett kunde försvaras i USA med hänvisning till ”antikommunism” – nämligen religionsförtryck. Därför kom de politiska ledarna i USA något sent till slutsatsen att Diem, mannen som antogs ha ”räddat” Sydvietnam från kommunismen, måste oskadliggöras, om Sydvietnam skulle kunna ”räddas” från kommunismen.

Missnöjet med regimens anti-buddhistiska politik (och med de absurda propagandalögner som användes för att rättfärdiga den) var stort bland de sydvietnamesiska generalerna, som själva till stor del var buddhister. Regimen kunde endast lita på sina stöttrupper, de s.k. ”specialstyrkorna,” som hade tränats i antiguerrillakrigföring som ett led i det amerikanska ”kontra-revolutions”-projektet. I oktober 1963 bekämpade dessa vietnamesiska enheter buddhistmunkar i Saigon i stället för ”Viet Cong”.

Jean Lacouture skriver: ”[...] Den amerikanska ambassaden underrättade Diem om att all finansiell hjälp som fortfarande lämnades skulle stoppas, om inte ‘specialstyrkorna’ gav sig av till risfälten för att bekämpa Viet Cong. Bröderna Ngo gav efter. Den 30 oktober lämnade deras ‘SS’ huvudstaden.”(22) Detta jämnade marken för armén att slå till, och den gjorde det endast två dagar senare. Diem och Nhu dödades. Ngo Dinh Can tog sin tillflykt till det amerikanska konsulatet i Hue, bara för att sex månader senare överlämnas till sina fiender och avrättas. Man dansade på gatorna. Diktaturen Diem var slut.

Den ersattes av en militärjunta. Denna juntas fall mindre än tre månader senare, när general Khanh övertog makten genom en oblodig kupp, antydde att Diems störtande hade varit mer än bara en palatsrevolution, att Diem-regimen hade varit så centraliserad, med så mycket makt samlad inom en enda familj, att denna familjs försvinnande kunde radera hela den repressiva apparaten och framför allt den hatade Can Lao-organisationen.

Med Diem-regimen borta stod det snart klart, att ingen Saigon-regering kunde uppnå ens den relativa stabilitet som existerat mellan 1954 och 1963. Först general Duong Van Minhs junta, sedan general Nguyen Khans diktatur, därefter Tran Van Huongs kortlivade civila regim, sedan återigen Khanh och slutligen (juli 1966) general Nguyen Cao Kys militärregim ställdes alla inför samma problem – nämligen att balansera mellan de antikommunistiska krafter som hade varit accepterade under Diem-regimen – huvudsakligen de katolska flyktingarna från norr – och de som inte accepterats – buddhistledarna, bergsbarnas FULROorganisation, studenterna och några få kafépolitiker. Den första gruppen hade helt komprometterats av sina förbindelser med Diem. Den andra gruppen misstroddes av amerikanerna och deras marionetter, som fruktade att de hyste dolda sympatier för Nationella befrielsefronten.

I början av 1965 insåg USA att man nått ett fullkomligt dödläge i sitt ”anti-guerrillakrigföringsprogram”. FNL hade befriat större delen av Sydvietnams territorium. Ingen regering tycktes i stånd att överleva någon längre tid i Saigon. De sydvietnamesiska trupperna deserterade i allt större antal – och många gick direkt över till FNL. Hellre än att ställas inför

ett nederlag mot FNL, beslöt president Johnson att "eskalera" kriget till att omfatta även Nordvietnam.

Den officiella förevändningen för utsträckningen av kriget till Nordvietnam var att nordvietnameserna "infiltrerade" män och utrustning i Sydvietnam. Under arton månader som föregick eskaleringen i februari 1965 hävdade utrikesdepartementet,(43) att inte mindre än 173 vapen av sovjetiskt, kinesiskt eller tjeckoslovakiskt ursprung hade erövrats från fienden av amerikanska och sydvietnamesiska trupper. Vid den tidpunkten påstod Washington att "Viet Cong" förlorade 10 000 i döda per år eller omkring 15 000 under en artonmånadersperiod. 173 vapen på 15 000 döda var knappast ett bevis för att "Viet Cong" hade utländskt stöd att tacka för sin existens. Hans Morgenthau kommentar löd: "Låt det bli sagt med-detsamma att vitboken är ett sorgligt misslyckande. Motsägelsen mellan dess påståenden och det faktamaterial som uppbådats för att stödja dem gränsar till groteska."(26)

I själva verket var ett av de ursprungliga skälen för att skapa en stat under amerikanskt beskydd i Sydvietnam, att man skulle kunna undergräva och slutligen krossa den socialistiska regimen i Nordvietnam. Landets norra del innehöll större delen av industrin och naturtillgångarna och var den absolut mest attraktiva hälften sett ur en främmande imperialistmakt synvinkel. Om det fanns något faktum rörande Vietnam som USA inte var omedvetet om, så var det detta. Redan medan USA höll på att konsolidera sitt grepp om den södra delen av landet, förberedde man sig för att "befria" Nordvietnam från dess "kommunistiska herrar".

Den ofta citerade franska journalisten Georges Chaffard skrev i *Le Monde* i augusti 1964:

[...] den amerikanska "specialtjänsten" har i flera år uppmuntrat och stött guerillaoperationer mot nordvietnamesiskt territorium.

Redan 1957 inrättade man en "presidentens förbindelsetjänst" i Saigon, ledd av flera amerikanska experter och med uppgift att organisera, utbilda och leda fallskärmstrupper med underrättelsetjänst och kontraspionage som specialitet. Inom ramen för denna organisation tränades "Sektion 45", som assisterades av fyra amerikanska rådgivare, för operationer i norr [...]

Men fram till 1960 gick dessa operationer mycket långsamt. USA hade ännu inte intervenerat direkt i det andra indokinesiska kriget, och de sydvietnamesiska commandosoldaterna saknade entusiasm. Saker och ting förändrades från och med 1961, när Washington beslöt öka sina ansträngningar i Vietnam [...] regeringen i Hanoi tillkännagav från och med 1961 allt oftare, att man tillfångatagit "amerikanska Diem-sabotörer tagna på bar gärning". [...] De flesta av de gripna agenterna hade rekryterats bland katolska flyktingar från Tonkin eller f.d. soldater i den franska armén.(39)

Dessa operationer blev snart en officiell hemlighet. Vid mitten av år 1964 kunde man läsa följande på *New York Times* förstasida:

Saigon, Sydvietnam, den 22 juli – Det sydvietnamesiska flygvapnets befälhavare bekräftade idag att "stridsgrupper" skickats ut på sabotageuppdrag i det kommunistiska Nordvietnam och att vietnamesiska piloter tränades för eventuella attacker, i större skala.

Grupper har trängt in i Nordvietnam "luft-, sjö- och landvägen", sa kommendör Nguyen Cao Ny vid en presskonferens.

Han antydde att hemliga patruller skickats ut i intervaller under åtminstone tre år. Detta kom i själva verket som en bekräftelse på de anklagelser som Hanoi-radion uttalat.

Av vad man vet genom de officiella uppgifter som hittills lämnats har dessa räder praktiskt taget varit utan framgång. Mer än 80 procent av dessa underjordiska grupper rapporteras ha gripits, innan de gjort något framsteg i sina sabotageuppdrag.(16)

USA höll uppenbarligen på att den hårda vägen lära sig, att framgångsrika guerillarörelser inte kunde startas genom "infiltration" utifrån.

Men i sin strävan att utvidga kriget till Nordvietnam uppmuntrade USA ändå Saigonmarinen att angripa radarinstallationer längs den nordvietnamesiska kusten. Strax efter dessa räder kom incidenten mellan den amerikanska jagaren Maddox och flera nordvietnamesiska patrullbåtar. Därpå följde de första amerikanska flyngangreppen mot Nordvietnam i början av augusti 1964.

Det verkliga syftet med dessa angrepp var med all sannolikhet att testa den allmänna opinionen i USA. När president Johnson fann, att han kunde eskalera kriget och ändå framstå som en "fredens man" – detta tack vare senator Goldwater – fattades beslutet att delvis gå över till det "tredje stadiet" i strategin för att krossa den vietnamesiska revolutionen.

Bombningarna av Nordvietnam utgjorde ännu en i den långa raden av dyrbara felkalkyler från de amerikanska ledarnas sida. USA hade för det första räknat fel, när man beslöt att det var möjligt att skapa en stabil anti-kommunistisk regim i södra hälften av Vietnam. Man räknade dessutom fel, när man beslöt basera denna regim helt och hållet på flyktingarna från norr och de rika jordägarna. Den anti-guerillakrigsföring som tog sin början efter 1961, var en tredje allvarlig felkalkyl. När man bombade Nordvietnam, utgick den amerikanska regeringen från förutsättningen att upphovet till resningen i Sydvietnam skulle finnas på andra sidan 17:e breddgraden. Var inte detta bara ännu ett olyckligt exempel på att Washington fallit offer för sin egen propaganda?

Till de många reflektioner som det vietnamesiska folkets erfarenheter ger upphov till hör frågan om förhållandet mellan nationalism och socialism samt mellan revolutionära och fredliga medel. I vanliga fall finns det en tendens att betrakta de nationalistiska och socialistiska ideologierna som stående i permanent motsättning till varandra. I själva verket går nationalistiska och socialistiska rörelser i många av de beroende och halvkoloniala länderna av idag inte bara samma väg utan är ibland nästan omöjliga att skilja från varandra. I några länder är detta till nackdel för socialisterna, men på andra ställen – som i Vietnam – är det till deras fördel.

Under trettitalet hade vissa vietnamesiska marxister en tendens att förbise de avgjort nationella aspekterna på kampen mot fransmännen. De uppträdde som om allt som betydde något var klasskampen mellan det vietnamesiska proletariatet – vad som nu fanns av det – och den franska härsarklassen. De bortsåg från det faktum, att många vietnameser som inte tillhörde proletariatet hade nästan lika mycket att vinna på den proletära revolutionens seger som den organiserade arbetarklassen – och när det gällde bönderna hade de till och med mer att vinna, eftersom de utgjorde befolkningens mest exploaterade skikt.

A andra sidan fanns det sådana "nationalister", inklusive Diem, som strävade efter att fransmännen på fredlig snarare än revolutionär väg skulle tvingas överlämna makten åt vietnameserna. De flesta av dessa människor var katoliker. Under det franska väldet hade katolsk utbildning befrämjats, medan buddhistisk och icke-konfessionell utbildning hade blivit relativt negligerad. Som en följd av detta hade en stor del av de höga poster inom den franska kolonialadministrationen som innehades av vietnameser kommit att besättas av medlemmar av denna religiösa minoritet. Den sorts oberoende de strävade efter skulle ha liknat det som Indien eller Malaya uppnått – där de koloniala undersåtar som stigit i graderna inom den koloniala administrationen inte betraktades som quislingar utan som ledare för självständighetskampen, som hjälpt sina landsmän att vinna friheten "utan våld".

I Vietnam skulle emellertid en fredlig övergång till oberoende ha ändrat föga utom de flaggor som vajade över Hanoi och Saigon. Fransmännen motarbetade uppkomsten av en vietnamesisk bourgeoisie som kunde tävla med franska intressen. Och därför skulle den ekonomiska makten (och därmed den verkliga politiska makten) utan en revolution ha förblivit i händerna

på de franska kapitalisterna. Vietnam skulle under sådana omständigheter endast ha åtnjutit ett fiktivt oberoende med samma eländiga levnadsstandard.

Vietnam är också ett bevis för det faktum, att närhelst en nation försöker upphäva det kapitalistiska systemet eller till och med när en beroende nation försöker upphäva sin underlägsna status i förhållande till en industrimakt, så kommer dessa ansträngningar att mötas med våld. Sydvietnam var det första fall där stormakterna kom överens om att val skulle hållas (1956) för att avgöra om ett land skulle gå den kapitalistiska eller socialistiska vägen. Om den fredliga övergången till socialismen visade sig omöjlig i ett land, där USA, England och Frankrike redan hade "förbundit" sig att inte hindra den, då är det knappast troligt att den kommer att bli möjlig någon annanstans.

Källor:

- 1 Herbert Aptheker, *Mission to Hanoi*, New York 1966.
- 2 David Arnold, "Vietnam, Symptom of a World Malaise", *Fellowship of Reconciliation*, maj 1964.
- 3 Homer Bigart, "Vietnam Victory Remote Despite US Aid to Diem", *New York Times*, 25 juli 1962.
- 4 Wilfred Burchett, *The Furtive War: The United States in Vietnam and Laos*, New York 1963.
- 5 Joseph Buttinger, *The Smaller Dragon*, New York 1958.
- 6 Beverly Deepe, "'McNamara's Headache' – 14 Viet Provinces", *New York Herald Tribune*, 24 maj 1964.
- 7 Philippe Devillers, "The Struggle for the Unification of Vietnam", *The China Quarterly*, London, januari-mars 1962.
- 8 Tillman Durdin, "Ladejinsky Finds Vietnam Paradox", *New York Times*, 5 april 1955.
- 9 -, "Vietnam Extends Agrarian Reform", *New York Times*, 2 april 1959.
- 10 Bernard Fall, *The Two Vietnams. A Political and Military Analysis*, New York 1963.
- 11 -, "Vietnam, New Faces, More Chaos", *The Nation*, New York, 7 december 1963.
- 12 Wesley Fishel, "Vietnam's War of Attrition", *The New Leader*, New York, 7 december 1959.
- 13 -, *Vietnam: Is Victory Possible?* (Headline Series No. 163), New York 1964.
- 14 -, (ed.), *Problems of Freedom: South Vietnam Since Independence*, East Lansing, Michigan 1961.
- 15 Adolfo Gilly, "Vietnam: A War of the Masses and a Socialist Revolution", *Monthly Review*, New York, december 1965.
- 16 Peter Grose, "Sabotage Raids on North Confirmed by Saigon Aide", *New York Times*, 23 juli 1964.
- 17 Ellen J. Hammer, *The Struggle for Indo-China*, Stanford 1954.
- 18 – *The Struggle for Indo-China Continues*, Stanford 1954.
- 19 William Henderson, "South Vietnam Finds Herself", *Foreign Affairs*, New York, januari 1957.

- 20 Leo Huberman and Paul Sweezy, "What Every American Should Know About Indo-China", *Monthly Review*, New York, juni 1954.
- 21 Doug Jenness, *War and Revolution in Vietnam* (Young Socialist Pamphlet), New York 1965.
- 22 Jean Lacouture, *Vietnam: Between Two Truces*, New York 1966.
- 23 Donald Lancaster, *The Emancipation of French Indo-China*, London 1961.
- 24 Sidney Lens, "Vietnam: The Only Hope", *The Progressive*, Wisconsin, november 1964.
- 25 Richard Lindholm (ed.), *Vietnam: The First Five Years*, Ann Arbor, Michigan 1959.
- 26 Hans Morgenthau, "We Are Deluding Ourselves in Vietnam", *New York Times Magazine*, 18 april 1965.
- 27 Robert Payne, *The Revolt of Asia*, New York 1947.
- 28 James Reston, "Johnson and the Larger Crisis", *New York Times*, 1 juli 1966.
- 29 Huot Sambath, "Declaration Before the General Assembly, Cambodian Mission to the United Nations", 25 september 1963.
- 30 Robert Scheer, *How the United States Got Involved In Vietnam*, Santa Barbara, Calif., 1966.
- 31 Robert Scigliano, *South Vietnam, Nation Under Stress*, Boston 1963.
- 32 Frank N. Trager (ed.), *Marxism in Southeast Asia*, Stanford 1959, framför allt kapitlet om Vietnam av I, Milton Sacks.
- 33 Robert Trumbull, *New York Times*, 12 maj 1961.
- 34 Denis Warner, *The Last Confucian*, New York 1963.
- 35 David Wurfel, "Agrarian Reform in the Republic of Vietnam", *Far Eastern Survey*, Yale, juni 1957.
- 36 *Breaking Our Chains* (North Vietnamese Documents of the August 1945 Revolution), Hanoi 1960.
- 37 "Faulty Line Between Americans and Vietnamese", *Economist*, London, 17 april 1965.
- 38 *I. F. Stone's Bi-Weekly*, Washington, 28 oktober 1963.
- 39 *I. F. Stone's Bi-Weekly*, Washington, 24 augusti 1964.
- 40 *The Fight Against the Subversive Communist Activities in Vietnam* (Review Horizons särtryck), Saigon 1957.
- 41 *The Polemic on the General Line of the International Communist Movement*, Foreign Languages Press, Peking 1965.
- 42 "What Comes After Indo-China Truce?" *US News and World Report*, 30 juli 1954.
- 43 *White Paper. Aggression From the North*, State Department, Washington 1965.